

Behoort bij besluit

BWT 1490785
Gemerkt 17

Afdoend onderzoek

Haarlemmerpoort te Amsterdam

ZIE OOK VOORSCHRIFTEN
IN DE VERGUNNING

Versie 4 oktober 2015

Samenvatting

Voor de Haarlemmerpoort te Amsterdam worden ruimtelijke plannen voorbereid. Voor de geplande ontwikkelingen wordt een ruimtelijke procedure doorlopen. Uit het onderzoek naar de mogelijke effecten op beschermde natuurwaarden is gebleken dat in het gebouw een gierzwaluw broedt. De nestplek van de gierzwaluw moet behouden blijven, of aan het gebouw moeten neststenen worden aangebracht ter vervanging van de huidige nestplek. In dat geval is er geen effect en dus geen ontheffing van de Flora en Faunawet noodzakelijk. Andere effecten op beschermde natuurwaarden zijn niet te verwachten.

Inhoud

- 3 — Aanleiding
  - 4 — Planomgeving: locatie, omgeving en beschermde natuurgebieden
  - 6 — Werkwijze: technieken, veldbezoeken & omstandigheden in het veld
  - 8 — Waarnemingen: veldgegevens en literatuur
  - 10 — Analyse: beoordeling van de effecten op de natuurwaarden
  - 12 — Conclusie en advies
  - 13 — Bronnen
- Bijlage - locatie nest

Colofon

Opdrachtgever	Ymere
Projectnummer	14.070.D7
Datum QS	8 juni 2014
Datum	4 oktober 2015
Datum oorspronkelijk	13 oktober 2014
Datum gewijzigd	26 januari 2015, 24 maart 2015, 9 april 2015, 9 juli 2015 & 15 juli 2015
Auteur	P.J.H. van der Linden
Gecontroleerd	N. Hemmers
Status	definitief
Els & Linde B.V.	
Spechtstraat 59	
1223 NX Hilversum	
mob 06 - 27564247	
e-mail vanderlinden@elsenlinde.nl	

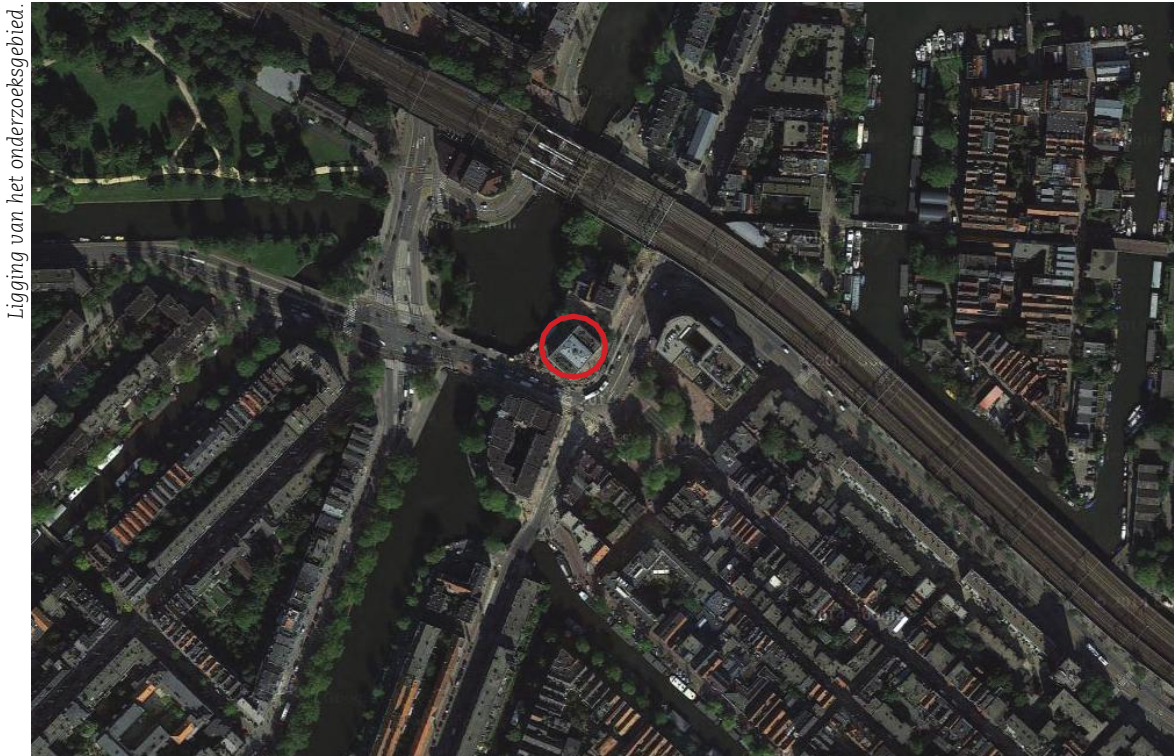
H 01

Aanleiding

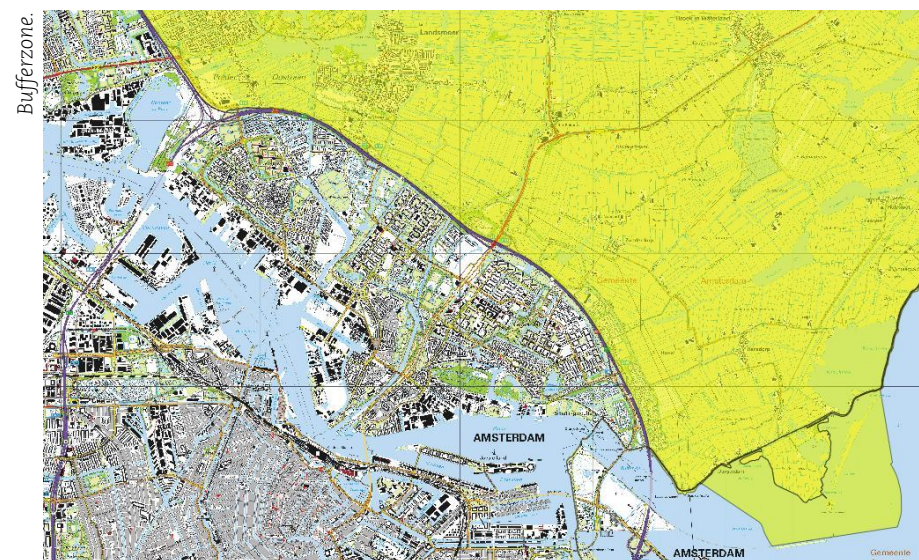
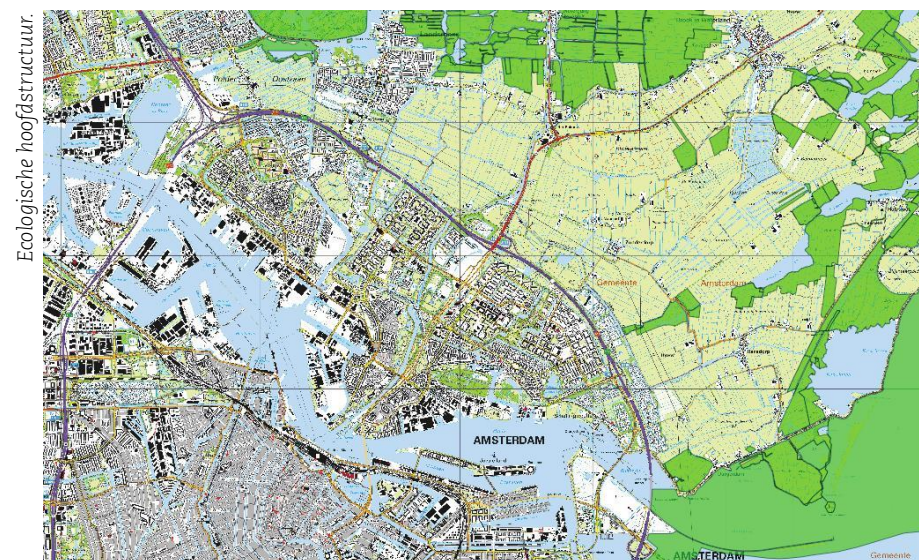
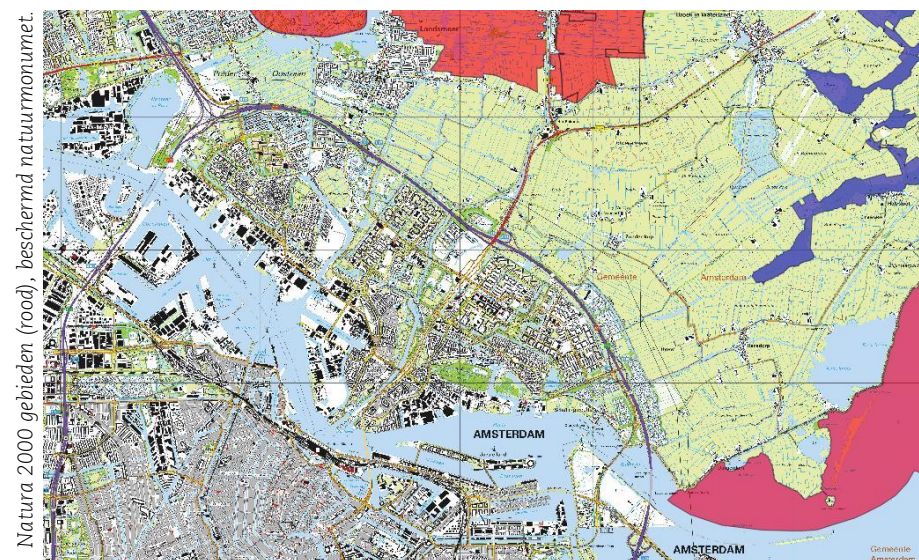
Voor de Haarlemmerpoort, Haarlemmerplein 50 t/m 82, 1013 HS Amsterdam worden ruimtelijke plannen voorbereid. Voor de geplande ontwikkelingen wordt een ruimtelijke procedure doorlopen. Onderdeel van deze procedure is een onderzoek naar de mogelijke effecten op beschermde natuurwaarden. Het onderzoek wordt uitgevoerd in het kader van de Flora en Faunawet, terwijl eveneens de effecten op beschermde natuurgebieden worden beoordeeld.

Voor het project is in 2014 een oriënterend onderzoek uitgevoerd naar de natuurwaarden (Hemmers 2014). Uit dat onderzoek bleek dat de aanwezigheid van vleermuizen en gierzwaluw niet op voorhand kon worden uitgesloten. In 2014 is daarom een inventarisatie uitgevoerd naar vleermuizen en de gierzwaluw binnen het project. Daarbij is gelet op de aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen.

Bij de analyse van de effecten is gelet op de effecten veroorzaakt door de veranderde omgeving en het veranderde gebruik. Daarnaast zijn de effecten bepaald die veroorzaakt worden door de werkzaamheden die nodig zijn om te komen tot de gewenste ontwikkeling. Daarbij is naast het plangebied sec gelet op de directe omgeving en de effecten op soorten in die omgeving.

Ligging van het onderzoeksgebied.

De Haarlemmerpoort ligt net buiten het centrum van Amsterdam op het Haarlemmerplein, ten oosten van de Willemsbrug. Ten noorden van de Haarlemmerpoort loopt het treinspoor. Op 5,4 kilometer afstand ligt natura 2000 gebied IJperveld, Oostzanerveld, Varkensland & Twiske. Op grotere afstand - 6,6 kilometer - ligt het Natura 2000 gebied Markermeer & IJmeer. Op 5,8 en 6,4 kilometer afstand, liggen de gebieden die zijn aangewezen als Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

Natura 2000

Buiten de bebouwde kom ligt het Natura 2000 gebied Markermeer en IJmeer. Het gebied is aangewezen voor watervogels. In de Gouwe en bij Muiden bevinden zich uitgestrekte velden met kranswieren waarop watervogels foerageren. Verder zijn er veel visetende vogels aanwezig. De afstand tot het plangebied is groot.

In Waterland zijn de Aeën en Dieën aangewezen als beschermd natuurmonument. De belangrijkste doelstellingen zijn gericht op veenmosrietland en moerasheide. Verder worden hier weidevogels aangetroffen. Ook het beschermd natuurmonument ligt op grote afstand van het plangebied.

Ecologische Hoofdstructuur

Door nieuwe natuur te ontwikkelen, kunnen natuurgebieden met elkaar worden verbonden. Zo kunnen planten zich over verschillende natuurgebieden verspreiden en dieren van het ene naar het andere gebied gaan. Het totaal van al deze gebieden en de verbindingen ertussen vormt de Ecologische Hoofdstructuur van Nederland. De ecologische hoofdstructuur ligt buiten de bebouwde kom en op grote afstand van het plangebied.

Bufferzone

In de omgeving van Amsterdam zijn verschillende gebieden aangewezen als bufferzone, het vroegere Nationaal Landschap. De bescherming is voornamelijk gericht op cultuurhistorische elementen en op het landschap. De beschermde gebieden liggen buiten de bebouwde kom.

Soortenfiche - vleermuizen

Vleermuizen zijn nachtactieve zoogdieren. Het zijn de enige vliegende zoogdieren en ecologisch een succesvolle soort. Na de knaagdieren is het de meest diverse en soortrijke groep zoogdieren. Verreweg de meeste soorten worden aangetroffen in Zuid-Amerika. In Nederland zijn tegenwoordig zeventien soorten inheems; de grote hoefijzerneus is in Nederland uitgestorven. De Nederlandse vleermuizen leven allemaal van insecten, omdat deze prooidieren in de wintermaanden afwezig zijn, is een specifieke overlevingsstrategie nodig. De vleermuizen gaan medio oktober tot maart/april in winterslaap. De lichaamstemperatuur daalt sterk en de ademhaling en hartslag is vrijwel tot nul gezakt.

Voor de oriëntatie tijdens de vlucht en voor het vangen van de prooi gebruikt de vleermuis een echolocatie. Door de neus of de open mond wordt een ultrasone geluid uitgestoten en via de teruggekaatste geluidsgolven oriëntereerd de vleermuis zich in haar omgeving. Door het Dopplereffect heeft het teruggekaatste geluid een iets andere frequentie dan het oorspronkelijke geluid. Uit onderzoek is gebleken dat de ultrasone geluiden in grote mate soortspecifiek zijn. Dat maakt dat bijna alle vleermuizen op geluid - al dan niet na analyse - te onderscheiden zijn. Het verschil in geluid tussen de gewone grootoorvleermuis en de grijze grootoorvleermuis en het verschil in geluid tussen de Brandts en de Baardvleermuis zijn marginaal en niet voldoende voor een zekere determinatie op geluid. Deze dieren zijn alleen op naam te brengen na vangst van de dieren. De lichaamsmaten of de vorm van de penis (Brandts versus Baardvleermuis) helpen de soort op naam te brengen. De grijze grootoorvleermuis is zeer zeldzaam en komt slechts op enkele plekken in Noord-Brabant en Limburg voor. Waarschijnlijk is de Brandts vleermuis ook zeer zeldzaam.

Vleermuizen hebben een frequentie-modulatie (FM) -een geluid dat van hoge frequentie afzakt naar een lage frequentie. Soms eindigt het geluid met een bijna constante frequentie (CF). Daarbij vertonen verschillende vleermuizen een droog geluid, dat is een geluid dat snel van frequentie verandert. Bij soorten met een nat geluid is het verschil in frequentie te hogen als twee tonen, hierbij is toonkwaliteit waar te nemen. Op een smalle band is het geluid van de specifieke vleermuis het duidelijkste waar te nemen -dit is de piekfrequentie. Daarnaast is er sprake van ritme tussen de verschillende geluiden.

Op basis van het ritme en de piekfrequentie kan de soort gedetermineerd worden. Als deze duidelijk verschillen van andere soorten is dat in het veld herkenbaar en te herleiden tot een soort. Een groot vleermuizen -de myoten- zit qua frequentie en ritme zeer dicht bij elkaar. Hiervoor is analyse van het geluid op de computer noodzakelijk. Om deze analyse mogelijk te maken wordt het geluid vertraagd opgenomen (i.c. time-expansion). Standaard worden de soorten in hetrodine gedetermineerd.

	03-06-2014	10-07-2014	04-09-2014	02-10-2014
Temperatuur				
minmaal	8.4	14.8	13.3	12.0
maximaal	20.5	27.3	23.0	18.6
Neerslag	0.1	0	0	0
Windsnelheid	2	2	2	2

Tabel 1- inventarisaties vleermuizen

Technieken

Voor de afdoende inventarisatie van beschermde soorten is het van belang dat deze worden uitgevoerd volgens enkele regels. Het gaat om voldoende inspanning met geschikte technieken, in het optimale seizoen en door gekwalificeerd personeel. Voor verschillende soorten zijn protocollen verschenen of kan worden teruggevallen op wetenschappelijke literatuur gericht op het inventariseren van soorten. Daarnaast zijn er voor een beperkt aantal soorten zogenoemde soortenstandaards verschenen. Voor het inventariseren van beschermde soorten gebruikt Els & Linde de verschillende genoemde bronnen aangevuld met terrein- en soortkennis van de ecooloog.

Belangrijk onderdeel van een afdoend onderzoek is dat de gebruikte techniek op een juiste manier wordt vastgelegd, zodat het onderzoek is te reproduceren.

Vleermuizen

Voor vleermuizen is een protocol opgesteld door de Gegevensautoriteit Natuur in overleg met de Zoogdiervereniging. Voor het onderzoek wordt de meest recente versie van het protocol gehanteerd. De gebruikte apparatuur is een Pettersson D240x. Voor de opname wordt een Edirol gebruikt. Waar nodig worden de opgenomen geluiden achteraf geanalyseerd (Batsound, Raven). De onderzoeken starten allemaal ruim voor zonsondergang en eindigen rond middernacht. Als er aanleiding is wordt de volgende ochtend gezocht naar zwermende dieren (bijvoorbeeld als een meer omvangrijk gebied wordt onderzocht waarbinnen onvoldoende zicht is op de potentiële uitvliegopeningen).

Inventarisatie

In de tabellen is een overzicht gegeven van de weersomstandigheden tijdens de veldonderzoeken. Voor het bepalen van de weergegevens wordt gebruik gemaakt van de data die door de KNMI wordt verzameld, zo nodig aangevuld met waarnemingen ter plekke. Tijdens de veldbezoeken waren de omstandigheden voldoende voor een betrouwbaar resultaat.

Voor het zoeken naar de zomerkolonies van vleermuizen is de periode van mei tot half juli de optimale onderzoekstijd. Voor de (kraam)kolonies is het noodzakelijk minimaal tweemaal, met een interval van drie weken, te inventariseren. Vleermuizen gebruiken verschillende verblijfplaatsen naast elkaar, terwijl de verblijfplaatsen niet continue gebruikt worden. De vaste vliegroutes zijn als twee afzonderlijke typen te verdelen; enerzijds de routes die hoog frequent gebruikt worden en anderzijds de vliegroutes naar de winterverblijven. Het onderzoek naar de vliegroutes tussen kolonieplek en jachtgebied zijn gelijktijdig met de inventarisaties van de kolonies uitgevoerd. Verschillende soorten bezetten in de nazomer een paarterritorium. Deze kunnen onderzocht worden in de periode september tot de tweede helft van oktober. In die periode start tevens de migratie naar de winterverblijven.

H 04 Waarnemingen: veldgegevens en gegevens uit de literatuur

De inventarisatie heeft zich gericht op de vleermuizen, huismus en de gierzwaluw. Daarbij is de functie van het gebouw voor vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats. Het gaat hierbij om een vaste verblijfplaats in de vorm van zomerkolonies en paarterritoria van vleermuizen en om nestlocaties van de gierzwaluw of de huismus.

Voorjaarsinventarisatie

Tijdens de eerste inventarisatieronde - op 3 juni 2014 - is de gierzwaluw gezien, waargenomen is dat de vogel invloog bij een opening aan de westgevel. Tijdens de tweede inventarisatie begin juli zijn geen gierzwaluwen gezien. Tijdens beide inventarisatie-avonden in het voorjaar zijn geen vleermuizen gezien. Met zekerheid hebben deze vleermuizen geen verblijfplaats in de gebouwen op het plangebied.

Najaarsinventarisatie

Tijdens de beide najaarsinventarisaties - op 4 september 2014 en 2 oktober 2014 - zijn in de directe omgeving van het plangebied geen roepende mannetjes van vleermuizen gehoord. Op flinke afstand van het plangebied zijn wel roepende mannetjes gehoord, deze hebben geen enkele relatie met het plangebied.

Zowel tijdens de voorjaarsinventarisatie als in het najaar zijn geen vaste verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen in het gebouw. In het voorjaar is een broedende gierzwaluw (*Apus apus*) aangetroffen.

Literatuur

Voor het centrum van Amsterdam is in 2014 een inventarisatie uitgevoerd naar het voorkomen van de gierzwaluw (De Jong 2014). Het onderzoek bevestigt de waarneming van een gierzwaluw in de Haarlemmerpoort. De vogelatlas van Noord-Holland geeft voor het blok waarnemingen van de gierzwaluw. Deze zijn echter niet nauwkeurig genoeg om een conclusie voor een enkel gebouw te rechtvaardigen.

H 05 Analyse: beoordeling van de effecten op de natuurwaarden

Bij de analyse wordt gelet op de effecten als gevolg van het veranderde gebruik en de veranderde inrichting. Daarnaast wordt gelet op de effecten als gevolg van de werkzaamheden, om de veranderingen te kunnen bereiken. Voor zover planlocaties binnen de Ecologische Hoofdstructuur, het weidevogelleefgebied, Natura 2000 of andere beschermde Natuurgebieden liggen, worden de effecten op deze beschermde natuurgebieden getoetst. Voor de Natura 2000 gebieden is de externe werking eveneens van belang; de belangrijkste externe effecten worden veroorzaakt door toename van depositie, geluid en licht. Daarnaast kunnen veranderde grond waterstromen een effect veroorzaken.

Flora- en Faunawet

Uit de inventarisatie blijkt dat er geen kolonies van vleermuizen aanwezig zijn binnen het plangebied. In het gebouw is wel een vaste verblijfplaats van de gierzwaluw aanwezig. Bij de renovatie moet de nestplek van de gierzwaluw behouden blijven. Als dat om technische redenen niet kan moeten er voorzieningen worden aangebracht waarin de gierzwaluw een nest kan maken. Vanwege de monumentale status van het gebouw kunnen hiervoor geen nestkasten worden opgehangen. Er zijn speciale stenen in de handel die in de muur kunnen worden geplaatst. Van buitenaf zijn slechts de openingen zichtbaar. Er is een sterke voorkeur om minimaal vijf stenen in te bouwen. De gierzwaluw broedt bij voorkeur in losse kolonies. Het plaatsen van vijf of meer neststenen geeft een beter resultaat. Als deze stenen worden geplaatst voordat de huidige nestplek ongeschikt wordt gemaakt is er geen effect op de gierzwaluw.

Beschermde natuurgebieden

De verschillende beschermde natuurgebieden zijn allemaal buiten de bebouwde kom gevestigd en liggen op vrij grote afstand. De geplande ontwikkelingen hebben geen effect op de natuurwaarden van de verschillende natuurgebieden.

Het dichtste bij liggen gebieden die zijn aangewezen als ecologische hoofdstructuur. De ecologische hoofdstructuur kent geen externe werking, daarnaast staan er tussen de natuurgebieden en het plangebied verschillende woningen die een effect voorkomen.

De aard en omvang van de ontwikkeling maakt dat er met zekerheid geen effect is op de beschermde natuurgebieden buiten de bebouwde kom.

Voor de Haarlemmerpoort te Amsterdam worden ruimtelijke plannen voorbereid. Voor de geplande ontwikkelingen wordt een ruimtelijke procedure doorlopen. Onderdeel van deze procedure is een onderzoek naar de mogelijke effecten op beschermde natuurwaarden. Het onderzoek wordt uitgevoerd in het kader van de Flora en Faunawet, terwijl eveneens de effecten op beschermde natuurgebieden worden beoordeeld.

Flora en Faunawet

Uit de inventarisatie en de analyse is gebleken dat er met zekerheid geen effect is op beschermde vleermuizen.

In het gebouw is een nest van de gierzwaluw aangetroffen. Deze moet behouden blijven. Als behoud om technische redenen niet mogelijk is kunnen neststenen geplaatst worden. Deze moeten geplaatst worden voordat de huidige nestplek ongeschikt wordt gemaakt. Als de stenen worden geplaatst of als de nestgelegenheid blijft behouden is er geen ontheffing van de Flora en Faunawet nodig. Ook is dan geen verklaring van geen bedenkingen nodig.

Natuurbeschermingswet

Door de omvang en ligging is een effect op beschermde natuurgebieden uitgesloten. Er is geen vergunning noodzakelijk.

Ecologische Hoofdstructuur

Er zijn geen effecten te verwachten op de ecologische hoofdstructuur. Er is geen wijziging van de ruimtelijke verordening noodzakelijk.

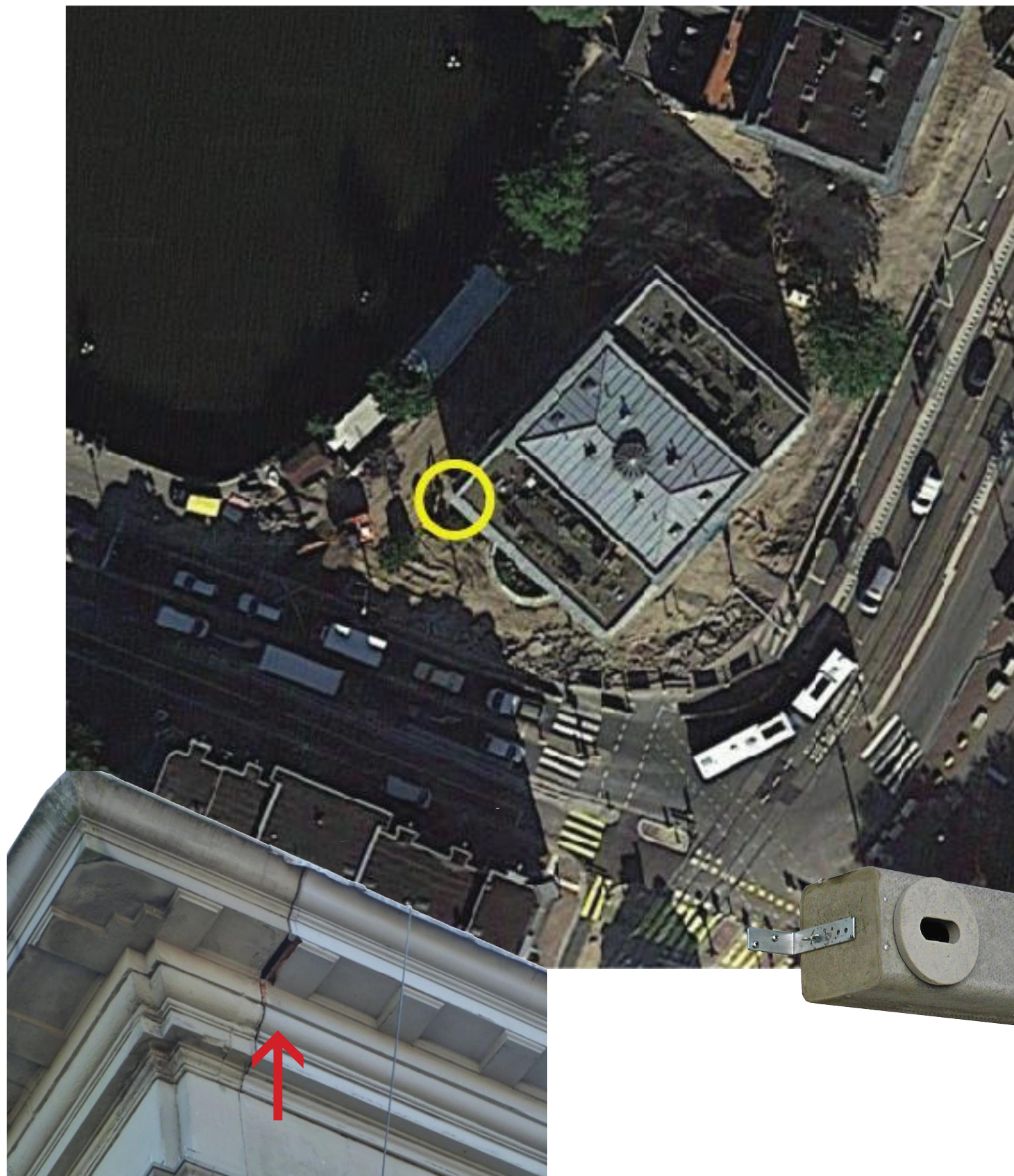
Dietz, Chr., O. von Helversen & D. Nill (2012) Vleermuizen. Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika. Triton Natuur

Hoogeboom, D. (2011) Verspreidingsatlas van de Zoogdieren van Noord-Holland. Zoogdiervereniging, Nijmegen

Jong, G. de (2014) Inventarisatie van gierzwaluwen in stadsdeel Centrum en evaluatie van plaatsing van nestvoorzieningen. stadsdeel Centrum, gemeente Amsterdam

Kapteyn, K. (1995) Vleermuizen in het landschap. Schuyt & co, Haarlem.

Scharringa, C.J.G., W. Ruitenbeek & P.J. Zomerdijk (2010) Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels 200S-2009. Noord-Hollands Landschap & SVN

De locatie van het nest van de gierzwaluw aan de westgevel ligt binnen de gele cirkel. Op de inzet is de opening zichtbaar (bij de pijl) waar de gierzwaluw achter zit. De compensatie wordt gegeven met vijf gierzwaluwstenen aan de westgevel (inzet rechts). De stenen zijn niet zichtbaar vanaf de weg en passen binnen het monument (zie boven).

